

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Brevis Et Vtilis Commentarivs In Priorem Epistolam Pauli
ad Corinthios, & in aliquot capita secundæ**

Melanchthon, Philipp

Vitebergæ, 1561

VD16 M 2618

Capvt Tredecimvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36296

CAPVT TREDE-

CIMVM.

VNiuerſalis regula tenenda eſt in omnibus deliberationibus et actionibus: Neceſſaria anteferenda ſunt non neceſſarijs. Sunt autem neceſſaria, quæ præceptis Dei propriè flagitantur, uidelicet, uera agnitio Dei, Fides, Timor, uera Inuocatio, Dilectio proximi. Ideo dictum eſt Matth. 19. Si uis in uitam ingredi, ſerua mandata.

Matth: 22. Quod eſt mandatum maximum in lege & Diligas Dominum Deum tuum. Secundum autem ſimile huic, Diligas proximum ſicut teipſum.

Et 1. ad Timoth: 1. dicitur, Summa mandati eſt, dilectio ex corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta. Item, Milita bonam militiam, habens fidem & bonam conſcientiam.

Et Matth. ultimo, Docentes eos ſeruare omnia, quæ mandauit uobis,

Et in capite ultimo Eccleſiaſte, Deum time, & mandata eius ſeruato. Hoc ad omnes homines pertinet.

L 3 Micheæ

I. EPISTOLA AD

Micheæ 5. Indicabo ò homo quid sit bonum, & quid Dominus postulet ab te. Facere iudicium & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare coram Deo tuo.

Et Ezechielis 20. In præceptis meo ambulate, Ac magis illustra sunt dicta magis gatiua.

In prima Epistola Iohannis capite 1. Omnis qui odit fratrem, homicida est. Et scitis, quod omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem.

Et eodem capite expressè recitatur vera & artificiosè constituta definitio peccati ἀμαρτία ἢ ἡ ἀνομία, peccatum est non obedire Legi. Est enim priuatiuè opposita definitioni iusticiæ uniuersalis: τὸ δὲ ἄνομον νόμιμον, ut Plato, Xenophon & Aristoteles loquuntur. Iusticia est obedientia legibus omnibus debita.

Et Galat. 5. Fructus spiritus, dilectio, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia. Contra talia enim non est Lex. Vbi etiam normam tradit, scilicet Legem, & adprobata actiones congruentes ad hanc normam, & damnat contrarias, ut eodem loco dicitur.

Mani-

Manifeste sunt actiones carnis, adulterium, scortatio, Idolorum cultus, talia agentes regnum Dei non possidebunt.

Constitutis igitur his regulis: Necessaria facienda esse, & præcepta Lege diuina, necessaria esse: perspicue sequitur, dilectionem proximi necessariam esse, & anteferendam donis, quæ sunt ornamenta non singulis necessaria, ut non necesse est singulos scire multas linguas.

Hanc admonitionem de necessitate utiliter hic inserit Paulus, taxans eos, qui libertatem ita laxabant, ut arbitrarentur se non peccare, etiam cum scientes faciebant contra mandata Dei. Seuerissime igitur concionatur de necessitate: si linguis hominum & angelorum loquar, dilectionem autem non habeam, sum æs sonans. Et si omnem fidem habeam, ita ut montes transferam, dilectionem autem non habeam, nihil sum.

Hic magnæ contentiones sunt, de iustificatione. Cum necessaria sit dilectio, cur non dicimus homines dilectione iustos esse? Respondeo: Aliud est causa iustificationis. Aliud est necessarium, ut effectus sequens iustificationem. Vt si dicam: Aliud est uitæ causa, aliud est necessarium in

I. EPISTOLA AD

uiuente, ut effectus sequens. Vt motus in
uiuente necessarius est, non ut uitæ causa,
sed ut effectus sequens. Hoc exemplum
aliquid lucis addit huic declarationi. Mani-
festissimū est, cōtritionem, dilectionem, bo-
num propositum non esse causas iustifica-
tionis, id est, remissionis peccatorum et im-
putationis iusticiæ & donationis Spiritus
sancti & uitæ æternæ. Sed causa efficiens
uidelicet iustificans, est Deus propter ho-
lius filij meritum. Fides autem est instru-
mentum, quo fit applicatio. Nam fide ac-
cipiuntur remissio peccatorum, imputatio
iusticiæ, donatio Spiritus sancti, & uitæ
æternæ.

Postquam autem acceptus est Spiritus
sanctus, iam in renatis sunt motus
uales, qualis est Spiritus sanctus. Et si quis
fingit in aliquo Spiritum sanctum esse,
non esse ibi dilectionem, pugnantiā fingit,
ut si quis fingeret in aliquo aquam esse,
nihil humoris esse.

Necessaria est igitur dilectio in renatis,
ut effectus necessario sequens. Vt in
uiuente dicimus necessario motum esse
qui tamen non est uitæ causa. Hæc per-
cipua sunt dextrè & non calumniolè iu-
dicantibus.

Sed uociferantur aliqui multo uehementius, Cum Paulus dicat, etiam si omnem fidem habeam, dilectionem uero non habeam, nihil sum: negat hominem iustum esse, etiam si adsit fides; nec tamen accedat dilectio. Nec aliud argumentum speciosius opponitur contra exclusiuam, Sola fide iustificamur.

Uitata responsio est, Paulum loqui de dono miraculorum, non de fide iustificante. Sed hic rursus quaeritur, an donum possit esse in his, qui non sunt iusti, qui excutiunt Spiritum sanctum?

Valde deploranda & detestanda est haec hominum peruersitas, quod monstrata ueritate, tamen non acquiescunt, nec Deo gratias agunt, nec transferunt eam ad usum, sed quaerunt cauillationes sine fine. Siue dona manent aliqua ex parte, siue non manent, uera est propositio: si dilectionem non habeam, nihil sum. Quia nemo est iustus propter donum miraculorum. Et consentaneum est, aliqua dona manere in Hypocritis, ut in Matthæo dicitur: In nomine tuo multas uirtutes fecimus.

Cæterum quocumque modo uocabulum fidei hic intelligitur, prorsus uera &

L 5 immo-

I. EPISTOLA AD

immota est Pauli oratio: sine dilectione nihil sum. Oportet enim in reconciliatio seu iusto, id est, in eo, qui acceptus est Deo esse dilectionem. Ut supra dictum est: Spiritus sanctus tales motus ciet, qualis est ipse. Nec aliud uult Pauli dictum, quam illud Iohannis: Qui non diligit, manet in morte. Vera est oratio, quia in reconciliato est conuersio & inchoata obedientia iuxta illud: *Viuo ego dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat.* Hic in ipso iuramento fit mentio conuersionis. Et notissima sunt dicta: *Dabo legem meam in corda eorum.* Item, *Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Non dubium est igitur, hæc dicta Pauli & Iohannis, quæ confirmant, necessariam esse dilectionem, postulare dilectionem, ut effectum, qui sequitur fidem, nec est causa aut meritum remissionis peccatorum aut iustificationis. Hæc cum manifestissima sint rectè institutis, non ero prolixior. Cætera in hoc capitula grammatica sunt.

ἡ ἀγάπη μακροθυμῆ.

ANtea dixit, in reconciliatis necessariam esse dilectionem, quæ est, propter Deum

Deum iuxta mandata Dei diligere proximum. Nunc recenset opera dilectionis, ut discerni possint diligentes à non diligentibus. Et exorsus est Paulus ab opere notiore cæteris, uidelicet à remissione uindictæ. Semper conspectiora sunt uicia. Ideo ex contrario sumatur declaratio. Cupiditas uindictæ manifestè pugnat cum dilectione, cum uidelicet aliquis putans se læsum esse, ardet odio & ira, & uult illis nocere, à quibus se læsum esse existimat. Vt ciuilia bella ingentia ex cupiditate uindictæ inter Marium & Syllam orta sunt. Remissio uindictæ sedauit bella, ut cum Thra-ribulus sanxit ἀμυσία. Scipio cessit Tribunis, ne maiores motus in repub: orientur. Maximilianus uictor fecit pacem cum Venetis, ne attraheret Turcos. Arius dolore repulsæ in electione Episcopi, mouit postea certamen de filio Dei. Et uidimus ipsi his annis quosdam inflammatos cupiditate uindictæ noua dogmata spargere & mouere rempublicam.

Hunc affectum reprimere magna uirtus est, quæ hic nominatur μακροθυμία, id est, patientia. Vt Dauid, cum quidem magnas causas haberet tollendí Saulem, tamen

men iniurias perfert, & est illustre exemplum huius dicti: Dilectio est patiens, est, non cupida uindictæ. Est autem hæc patientia uirtus pertinens ad præceptum Non occides. Et est iusticia, aut uicina iusticiæ æquitas, alijs, etiamsi uideatur esse nocendi causa, tamen propter Deum & salutem publicam parcens, ut Dauid parum multos ciuibus seditiosos, ut calamitas publica mitigetur.

ἡσέβεται.

Benigna est seu benefica. Reprimenda uindictam, cum uidearis læsus, patientia est, & est uel iusticia, uel æquitas uicina iusticiæ. Sed benignitas seu beneficentia insuper est benefacere seu amicitia seu inimicis. Lenitatem alij uerterunt, quæ est non facilè irritari. Sed id perspicuum est, cum beneficit etiam inimicis, ut Camillus non alienatur à ciuibus dolore iniuræ, sed benefacit eis, & redit ad patriæ liberationem, quanquam iniuste expulsus. Ioseph benefacit fratribus, quanquam perdere eum conati fuerant.

ἢ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ.

NON est emulatrix seu inuidia. Aemulatio est uelle alium tollere, non qua

lest, sed quia dolemus eum nobis antecellere. Vt Cain, Saul, Chore, Datan, Abiron, Imo & Aaron & soror accenduntur æmulatione. Id malum proximè oritur ex superbia, quæ amorem nostri prima comitatur. Singuli enim uolumus antecellere alijs, & esse Dei similes, ut inquit Serpens ad Euam. Ideo tollere eos conamur, qui uidentur anteferri. Hoc uicium nominatur æmulatio & inuidia. Hinc illa dicta sunt: Omnis cura uiris, uter esset induperator. Item Cicero, Labes est seculi, inuidere uirtuti.

ἢ ἀγάπῃ οὐ πρὸς ἐνεργεῖν.

Non agit insidiosè.

ÆMulationi & inuidentiæ proximum est insidiari, quod est arte alios pellere aut tollere, sicut Pericles arte expulit Cimonem. Et Aeschines conabatur expellere Demosthenem, & usitatum est non solum aulicis, sed & concionatoribus, inuenire τέχνῃς ad extrudendos collegas, ut Maximus arte extrudit Gregorium Nazianzenum. Græci usurpant uocabulum πρὸς οἱ de Cercopibus, qui cum es-

seng

I. EPISTOLA AD

sent latrones, singulari astutia uiatores op-
primebant. Quare uocabuli significatio
petulantiam & insidias complectitur. No-
men Perperi extat in explicatione Prouer-
apud Erasmi: In Melampygam ne incidat
ὄν φουρίστη.

Non inflatur.

SI ordinem uiciorum consideres, pri-
mum est Superbia, id est, admiratio
præferens sese cæteris, quia in hac depræ-
uatione naturæ homines sese plurimum
amant, sua dona mirantur, & se ab alijs ma-
gnifiteri & coli postulant, & uolunt esse
cut Dñi, ut inquit Serpens ad Euam. Et
hac superbia sequuntur odia aduersus eos
qui uidentur nos obscurare. Et cum hoc
repellere conamur, magnæ contentiones
& dissidia oriuntur. Hic ordo uiciorum
facile intelligi potest. Prius autem Paulus
de illis manifestis uicijs locutus est, quæ
magis conspici possunt, & ex superbia ori-
untur, de cupiditate uindictæ, de moro-
sitate, quæ est opposita lenitati, & de insidijs.
Nunc de radice loquitur. Ait dilectionem
non inflari, id est, alienam esse à superbia
& fastu despiciente alios, & quasi regnum
in alios exercente, qui est malum tyranni-
cum, etiam cum præterea non accedit læ-
uicia

uicia. Tamen ferre despicientem et euehen-
 tem sese nimium supra Collegas, & quasi
 regnum gerentem, molestum est. Et mole-
 stius est, cum accedunt contumeliæ aduer-
 sus alios, ut cum Romanus Episcopus Ale-
 xander tertius Friderici Imperatoris col-
 lo pedem imposuit. Fuit nostra memo-
 ria insignis superbia Cardinalis Eboracen-
 sis in Anglia, qui cum esset Lanij filius,
 medius incessit inter Carolum V. Impera-
 torem, & Henricum regem Anglicū, utri-
 usq; humero manum imponens. In tali
 gestu utcunq; agnosci hoc malum potest.
 Est autem proprium dilectionis, subiicere
 sese alijs, & dona ad aliorum utilitatem
 conferre, & se tanquam ministrum & in-
 feriozem alijs gerere, ut filius Dei formam
 serui induit. Et minimum fuit superbiæ
 in Cyro & in Scipione, qui etiam erga in-
 fimos studuerunt esse officiosi, nec præbu-
 erunt significationem, quod se alijs ante-
 ferrent Laboribus & uirtute student an-
 tecellere, non fastu.

ὄνκ ἀχρημονε̄.

Superbiam multi indecori gestus comi-
 stantur, quorum hic fit mentio. Primus
 est inanis ostentatio, ut Philippus Macedo
 iussit

I. EPISTOLA AD

iussit suam statuam gestari inter Deorum
statuas. Alexander incessit uelut lupine
Hammon. Episcopi romani gestantur co-
rona triplici ornati, & præcedit equus ge-
stans panem consecratum, sicut ignis ue-
hebatur ante Persicos reges, ut simul fieret
adoratio. Et multi sunt alij indecori ge-
stus Romani pontificis, ut quod præcedit
pedes osculandos.

Longum esset differentias gestuum
deformium recitare, quorum alij proprie-
tati sunt scurrilitatis, ut gallicæ saltatio-
nes Cardinalium. Alij oriuntur ab ira, &
æmulatione, odijs, cupiditate uindictæ, &
conuicia, obtreccionibus, fastidia, calum-
niosæ delationes, crudelitas suppliciorum,
ut defensor Arianæ impietatis Georgius
Episcopus Alexandrinus iussit uirgines
duci nudas ad supplicia, quæ retinebant
Confessionem ueræ doctrinæ. Immissa
equitum cohortem ad interficiendos ho-
mines, qui in alio templo conuenerant. Et
multa sunt talia tyrannica exempla omni-
um ætatum. Faber Episcopus Viennensis
Grynæum, qui placidè eum allocutus fue-
rat auditis monstrosis erroribus in con-
uentione habita in conuentu Spirensi Anno
1529, statim per lictores quæri iussit, ut in
carcerem

carcerem duceretur. Denique mediocriter
iudicari potest gestuū deformitas in sum-
mis & in infimis.

ὅν ζῆτῆ τὸ ἑαυτῆς.

[D est, non est *ᾠλεονεκλική*, sed amat æ-
qualitatem, nec appetit extraordinaria
commoda, nec alios onerat laboribus, sed
potius in sese plus onerum transfert, quia
inequalitas, quæ alijs eripit commoda, uo-
luntates alienat, ut dicitur: ἵνα ᾠλεμον
ὅν ποιῆ.

Ideo studiosè Cyrus, etsi plurimum
laboris sustinet, tamen regem Cyaxarem
reuerenter honore adfcit, tanquam Domi-
num, & iubet eum ab alijs honore adfici.

ὅν προσβωπη.

[D est, primū non sinit se irritari fallis aut
liriuolis delationibus, Imō nec propter
ueras causas uehementius irascitur. Pri-
mum autem constat, sæpissimè fallis crimi-
nationibus & calumnijs fieri perniciosas
distractiones uoluntatum, unde postea dis-
cordiæ in republica & bella sequuntur. Et
notum est dictum Salomonis grauissi-
mum: Calumniā conturbat sapienz
tem, & frangit robur cordis eius.

M Est

I. EPISTOLA AD

Est autem Calumniā una ex pestibus au-
 cis præcipua, de qua dixit quidam Alexan-
 dri κόλαξ μίθιος : Calumniare autem
 est, quia semper aliquid hæret.

De ira etiam & cupiditate uindictæ
 supra dictum est. Ac uideamus moueri
 respub: cum gubernatores laxant se
 nos iræ & cupiditati uindictæ, ut tollant
 eos, quibus succentent, Ideo uerissimum
 est dictum Iacobi. Ira uiri non operatur
 iusticiam Dei. Et contra tenacitas
 offensionum opponantur dicta: Remis-
 sione & remittetur uobis, quod uerissimum
 Nazianzeni egregiè recitatur:

εἰς τὸ οἰδᾶς ὄφλων ἢ πρόχρησον τὸ πρῶτον
 οἰκτω γὰρ οἰκτος καὶ δεῶ σαθροῦ

Huc & decretum atticum pertinet; μηδὲν
 σικακῆρ.

οὐ λογίζετὶ τὸ κακόν.

Id est, non est suspicax.

Est autem pernicies magna uitæ com-
 munis esse suspicacem, & uicium uicium
 amoris calumniarum. Pugnat enim & lo-
 spicio cum ueritate & candore. Veritas
 tantum credit certa & explorata. Candor
 ambigua

ambigua interpretatur in meliorem partem. Suspicio sæpè falsis, & plæruncq; incertis assentitur: Est igitur uicium dignum odio, & cum pariat distractiones uoluntatum, magna cura uirandum est. Claudianus laudat Theodosium, quod non fuerat suspicax.

ὄυ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ.

Id est, est sine ἐπιχαρκακία. Est autem ἐπιχαρκακία uicium maximè proprium Diabolo, lætari in calamitate iniusta bonorum, ut Semei lætatur in calamitate Davidis, & eum uenenatis sarcasmis exagitat. Fulvia ad eò lætata est nece Ciceronis, ut linguam exemptam ex interfecti capite aciculis confoderit. Et in Belgico imagines captiui DVCIS, & filiorum publicè contumelia adfectæ sunt, & nunc multi aduersarij lætantur nostra calamitate. In hoc uicio multa concurrunt: Iniusticia & crudelitas. Nam iusticiæ erat bonis bona optare. Et misericordia est, dolore adfici in calamitate mediocrium hominum, & lenire aliquo modo ærumnas, ut Theseus inquit apud Euripidem: ὄυκ ἀσχερὸν ἀνθρώποισι μὲν ἀλλοίλων κακὰ. Item, ἐμὴ γὰρ ὡς ἀνθρώπος ἀνθρώπου τύχαις παρέτίσω, ὄυ φανήσομαι φρονῶν.

Μ 2 συχαί.

I. EPISTOLA AD

συγχάρι δὲ τῆ ἀληθείᾳ.

Odio personæ nolle adprobare ueritatem, quam tamē tacitè probas, in specie aliqua reprehendere, uisitatissimum uicium est, ut uidimus quosdam tantum odio personæ Lutheri & studio partiū damnasse ueras causas, & homines sentientes, cum re ipsa aliter sentirent. Hoc uicium est προσωολιψία, propter personam iniuste de rebus iudicare. Sed huic uicio opponuntur Iusticia & Veritas, quæ uirtutes uera & iusta adprobant, & damnant iniusta & falsa sine ullo personarum respectu, & sine ullis peregrinis affectibus. Sicut Ionathas constanter approbavit causam Dauidis contra patrem. Absitides probauit consilium Themistoclis, quanquam inter eos æmulatio erat. Senonius pronius quanquam inimicus Scipionis, tamen Scipionem Asiaticum liberatum cum in carcerem duceretur.

πάντα σέγα.

Sequuntur uirtutes quatuor maxime necessariæ in gubernatione, Prima est ἐπιείκεια, quæ est mitigare aliquid ex summo iure, ferre aliquas imbecillitates.

rum, qui sunt sanabiles, sicut coniuges & amicos oportet inter sese hac ἐπιεικείᾳ aliqua, quæ offendunt, obruere, ut usitatè dicitur: Mores amici noueris, non oderis. Nec possibile est Collegas sine hac uirtute concordiam inter sese tueri. Et in eandem sententiam suprâ capite nono dixit, πάντα σέγομυ. Qui sit autem modus huius uirtutis, alibi dicitur. Dissimulandæ & tolerandæ sunt morum infirmitates, non uicia enormia, aut corruptelæ ueritatis.

Sequitur Candor:

πάντα ωσειῆς.

Ἐπιεικεία uicina est Candori. Ut enim remittit ἐπιεικεία aliquid ex acerbitate iuris: Ita Candor interpretatur ambigua in meliorem partem, & non est diffidens, non suspicax, non liuidus. Nec propter leues & friuolas suspiciones credit alium sibi insidiari, aut aliquid mali moliri, donec argumenta uera habet, ut Alexander noluit diffidere medico Philippo, cuius ei fides perspecta erat, tametsi Parmenio monuerat ab eo periculum esse. Veritas & Candor uirtutes sunt in medio. Extrema sunt, esse prorsus incautum. Et contrarium Diffidentia, quæ sine probabili ratio-

I. EPISTOLA AD

si ratione, tamen omnibus diffidit quædam naturæ malevolentia, sicut Dionysius Tyrannus, Alexander Phereus. Inter hæc media uirtus est, considerare uoluntates hominum, & probabili ratione confidere ac diffidere. Ita hæc uirtus retinet mentem & obtemperat huic dicto: μέμνησθε θεοῦ, ne sit incauta, & ne obliuiscatur dicitur. Maledictus, qui confidit in hominibus.

πάντα ἐλπίζα.

Tertia uirtus est lenitas sperans emendationem, quæ uirtus gradus est, quem in gubernatione sæpè ad priores accedere oportet. Vt Dauid tolerat mortem Ioab, etsi quædam facit iracundius, quædam, ut candor postulat, in meliorem partem Dauid interpretatur. Tandem etiam cum præstantes uiros Abner & Amasa hic uetus dux Ioab interfecisset, tamen Dauid non properat ad pœnam, sed ab hoc sperat eum fidelem fore. Sed consuetudine confirmata, impietas non facile mutatur. Vt igitur semper Ioab fuit inquietus & turbulentus, ita ad extremum naturæ inquietæ specimen ostendit, sprete auctoritate Dauidis, conatur seditiosè regnum creare Adoniam suo arbitrio. Quare postea interficitur.

Alexander

Alexander diu parcit Philotæ filio Parmenionis, cōtumeliosè de ipso loquenti. Tandem cum proferuntur signa coniurationis, eum interfici iubet. Sic & Dion, cū Heraclidis socij iniurias diu tolerasset, tandem eum interfici permisit. Et Augustus Cornelium Gallum.

Sed omnium maximè illustre exemplum est lenitas in DEO, qui diu multa magna peccata nostra tolerat, quæ non ignorat, sed eò tolerat, ut spacium nobis ad poenitentiam concedat, ut in parabola de sicu Lu: 13. dicitur & Roma: 2.

πάντα ὑπομύκει

Patientia in omnibus his gradibus necessaria est. Multi magni dolores ferendi sunt propter iniurias & delicta aliorum in gubernatione. Et quædam ἐπιεικεία eorum, qui sunt meliores, sanari possunt, ut Fabius corrigit errata Minutij Ideo autem postremo loco nominat hanc tolerantiam, & quia superioribus gradibus mixta est, & quia aliquando hæc patientia retinenda est, etiam cum uidemus insanabiles esse Collegas, & non est spes emendationis, ut Ionathas magno cum dolore tolerat patris furores, quem uidet

M 4 iam

I. EPISTOLA AD

iam sanari non posse. Hæc particula non est ἐπιείκεια leniens uel excusans scelera patris, sed magno cum dolore ea tolerat, & à Deo mutationem expectat.

ἢ ἀγάπῃ οὐδέποτε ἐκπίπτει.

Quidam sic interpretati sunt: Dilectio non excidit, id est, non frustatur, non est inutilis uirtus. Cætera dona sæpè inutilia sunt habenti uel alijs, uel eloquentia sæpè nocet oratori & populo. Sed Paulus de perpetuitate loquitur. Dilectio manet in ijs, qui sunt hæredes uitæ æternæ in omni æternitate, & ut supra dictum est, Virtus est necessaria in omnibus. Aliorum donorum, ut doni sanationis, non est usus post hanc uitam. Dilectionem uero æternam esse oportet, quia illa æterna iusticia erit Legis impletio, quæ, ut notum est, præcipit dilectionem. Et qualis esset æterna uita in consuetudine Dei & Ecclesiæ, sine dilectione? Imò dolores apud inferos erunt horribilis indignatio aduersus Deum & totam Ecclesiam, & odium Dei & Ecclesiæ, quod nunc quoq; cogitantes expauescere debemus.

Grauissimè igitur monet Paulus, ut
æternam

æternitatem intueamur, & hanc uirtutem exerceamus, quam in omni æternitate in nobis fulgere oportet.

ἔτι δὲ προφητεῖαι καταρυνθήσονται.

Commoratur in collatione uirtutum, & in declaratione proximi dicti, quo significat dilectionem necessariam, & perpetuò duraturam, anteferendam esse uirtutibus & donis, quæ in hac fugacitate uitæ seruiunt Ecclesiæ, & postea cessatura sunt.

Prophetiæ inquit, cessabunt, quod uerum est, siue intelligas Prophetias de ministerio interpretationis, siue de prædictionibus futurorum euentuum. Nam in uita æterna, ut postea dicit, coram intuebimur fontem sapientiæ Deum, & uidebimus euentus. Prophetiæ nunc sunt: Mortui reuiuiscunt, Ecclesia ornabitur perpetua gloria, impij abijcientur in æternas pœnas. Harum maximarum rerum noticia, post euentus multò erit illustrior.

Cessabit & donum linguarum, quia non ut nunc suas linguas habebunt singulæ gentes, non intellectas ab alijs. Hoc non indiget declaratione.

Cessabit et cognitio seu scientia, id est,

M 5 noti-

I. EPISTOLA AD

noticia obscura, seu ut loquimur abstractiua, de multis partibus doctrinae Ecclesiasticae & naturalis, de Deo, de spiritali essentia, de anima, de natura coelestium corporum, denique de multis rebus, de miranda copulatione diuinæ & humanæ naturæ, quia tunc coram aspiciemus Deum, filium Dei, Angelos, & perspiciemus nostras & alias substantias, & cum in Deo intuemur ideam tantarum rerum, causas conuulsi diuini discemus.

ἐκ μέρους ἢ γινώσκωμεν.

Correctio est. Nam cum dixisset certitudinem esse cognitionem, statim obrepit. Quid igitur hic de Deo, de filio Dei, de anima, & de alijs rebus multa dicimus, si hæc noticia penitus delebitur. An non hic initia uera discimus, & eundem Deum cogitamus & alloquimur, quem postea cernemus & alloquemur? Si extinguetur huius temporis noticia, cur dictum est: Hæc est uita æterna, ut agnoscant te Deum uerum, & quem misisti filium esse Christum? Nonne uult Dominus in hac uita inchoari agnitionem, duraturam in omni æternitate? Item, Cur inquit Daniel: Docti fulgebunt ut stellæ.

pariter in omnibus extinguetur lux in hac
uita accensa :

Hæc obijci poterant, & ex hoc dicto
Pauli malè intellecto, multi absurdas di-
sputationes sumpserunt. Addit igitur Pau-
lus correctionem seu interpretationem :
Non inquit penitus delebitur prior noti-
cia, sed imperfectio abijcietur, & ex noti-
cia obscura, umbratili, ac mixta dubitatio-
nibus fit illustris & immota, & ut uocabu-
lis notis utamur, ex abstractiua fiet intui-
tiua, plena lucis & splendoris. Vt si quis
aliquem in crepusculo utcunque conspe-
ctum, postea in clara luce manifestius in-
tuetur.

Inquit igitur: Ex parte cognoscimus,
id est, imperfectè, obscurè, languidè. Eo-
dem modo intelligatur quod inquit: Ex
parte prophetamus, id est, imperfectè &
obscurè intelligimus tum interpretatio-
nes, tum prædictiones. Scimus filium
Dei redditurum esse nobis corpora no-
stra. Hæc Prophetia est, sed ualdè obscu-
ra. Nemo enim cogitare potest, quomodo
toties dissipata membra in halitus, & in
alia corpora inde usq; à quinq; millibus
annorum rursus ad sua corpora reditura
sint. Omitto exempla alia. De hac imper-
fectione

I. EPISTOLA AD

fectione & obscuritate se antea locutum esse inquit, cum diceret, cessaturas esse prophetias & nostram cognitionem. Sed manebunt in nobis initia doctrinae, quae nunc sunt in alijs maiora, in alijs minima. Et uera erit sententia: Docti fulgebunt ut stellae, ut infra rursus dicemus. Scio iam qualis sit urbs Roma, uidi picturas, habeo quaecumque obscuram imaginem urbis in mente. Haec noticia non deletur, cum Romam uenio, & omnia aedificia ac situm urbis coram contempro, sed cum sit inchoata noticia eiusdem rei, quam prius absentem cogitaueram, fit perfectior, ut eadem lux in aere, quae fuit in crepusculo, manet in aere, sed plus lucis accedit, cum sol iam supra terram altius euectus est. Haec collationem imperfectionis & perfectionis declarat alijs exemplis & similitudinibus: Cum essem infans, ut infans loquebar.

ὅτε ἡμῶν νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν

Manifestum exemplum est, quod ostendit, non deleri ea bona, quae prius adsunt, sed imperfectionem abijci, ac bonis prioribus addi plus roboris. Vt cum post tenerae aetatis balbutiem recte loqui

loqui grandiusculus incipit, non amittit priores linguæ motus, sed habet iam faciliores & planiores.

*Videmus iam per speculum
in ænigmate.*

NON hoc dicit, incertam esse cognitionem in hac uita, sumptam ex uerbo Dei, sed quanquam sit certissima, tamen obscura est, & nequaquam ita illustris, ut erit lux illa in consuetudine cœlesti. Certissimum iam nobis est fide, in filio Dei Domino nostro Iesu Christo duas esse naturas, diuinam & humanam, Et inuocatio intuens filium Dei fatetur eum esse omnipotentem, sed hoc statuit iuxta uerbum. Hæc cognitio est adhuc obscura & similis ænigmati. Verbum enim est uelut inuolucrum illius arcanæ & mirandæ rei, quam in uita cœlesti coram aspiciemus.

Ita nunc uerbum de Resurrectione est uelut ænigma, id est, inuolucrum euentus postea secuturi, qui tunc clarè conspicietur. Ita fides expectans promissam liberationem cernit euentum inuolutum uerbo, tanquam ænigmate.

Israeli-

I. EPISTOLA AD

Israelitis promissa est educatio ex Aegypto. Hanc cernit Moyses in uerbo, & quanquam fides est firma, tamen qualis aut quando sit futura non cernit.

Talia exempla utcumque ostendunt uerbum aptè nominari aenigma, tanquam inuolucrum. Significat enim aenigma sermonem tectè aliud significantem.

Sed quid nominat speculum, seu uidere per speculum? Duo sunt, obiectum & ipsa uisio. Aenigma est obiectum, ut uerbum monstrans consolationem, uide licet: Noli timere Abram, Ego protector tuus. Ipse uero sensus consolationis, quem accendit Spiritus sanctus in corde Abraham credente, & est lux & læticia non nota pijs, est hoc speculum, per quod intuentur Deum in illo uerbo seu aenigmatate se ostendentem. Ita & 2. Corinthi dicitur, Speculantes gloriam Domini, id est, intuentes Deum in illa luce, & consolatione accensa per Euangelium, & per Spiritum sanctum.

Sed hæc noticia nondum adeo illustris est, ut intuitiua in cœlesti consuetudine, quam hic nominat Videre facie ad faciem, id est, coram sine caligine ulla cernere

nere Dei substantiam & uoluntatem, & in
eo causas diuinorum operum.

ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ
ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ
ἐπεγνώσθη

Recte usus est uerbo ἐπιγνώσομαι. quia
significat rem, antea utcunq; notam
seu cogitaram, cum postea uenit in con-
spectum, ex illa priore qualicunq; Idea cer-
tò cognoscere, id Latini nominant agno-
scere. Nunc utcunq; obscure cogitamus,
quid sit Deus, quid sit anima, sed postea
clarius eum cognoscemus, & congruere
eū ad priorem cogitationem intelligemus.
Monet autem ualde perspicuam noticiam
fore, quia talis erit, qualis est in Deo nos
intuente, id est, clara & certa sine ulla cali-
gine & ambiguitate:

Cæterum ex hoc loco etiam hæc con-
solatio sumenda est in Inuocatione in hac
uita. Dolemus, quod non clarius cerni-
mus Deum, & in Inuocatione libenter
quali complecti eum brachijs uellemus.
Sed simus contenti hac qualicunq; cogita-
tione intuente Deum in uerbo & eius te-
stimonijs, iuxta illa dicta. Beati qui cre-
dunt, cum non uiderint. Item, iustificati
fide

I. EPISTOLA AD

fide pacem habemus. Nondum fulget in nobis intuitiua noticiã, sed acquiescamus fide in ænigmate, uidelicet in uerbo.

καὶ δὲ μὲν πίσις, ἐλπὶς, ἀγάπη.

HAnc ipsam consolationem proponit Paulus, in hac uita iubet adprehendere Deum fide & spe. Cæterum ex hoc loco sumpta est usitata enumeratio trium uirtutum, quæ nominantur theologice. Nec inconcinna est enumeratio, Nam uirtutes aliæ multæ in hæc membra includi possunt.

In quacuncq; enumeratione uirtutum prima res & præcedens est cognitio. Quia Ignori nulla cupido. Ideo & primum præceptum ab agnitione Dei orditur. Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi de terra Aegypti, Primum ibi nominatur Deus, & discernitur ab omnibus creaturis & commentitijs numinibus. Ita eruditè ait Paulus, necessariam uirtutem esse fidem, uidelicet cognitionem, & quidem uirtutem, quæ sit fides, id est, assensio, qua uerbum Dei amplectimur de reb. non incertis, sed certis, in sensum, nec ratione deprehensibilibus.

Hæc

Hæc cognitio aut est historiæ, aut legum & comminationum, aut promissionum. Cum uera adfensione leges & comminationes amplectimur, oritur timor. Cum autem promissiones amplectimur, oritur fiducia acquiescens in Deo, & uiuificans corda. Hæc uirtus propriè nominatur fides, quia tunc demum accedimus ad Deum, cum apprehensa est misericordia propter filium promissa. De hac fide dicitur ad Ephesios 3. Per quem habemus fiduciam, & audemus accedere per fidem eius. Complectitur autem hæc fides omnes articulos fidei, nec tantum noticia est, sed est fiducia, qua cor acquiescit in filio Dei, & in Deo, iuxta promissionem. Quia cum in ueris pauoribus articulum: Credo remissionem peccatorum, ita amplecteris, ut te quoque includas in promissionem uniuersalem, & statuas tibi remitti peccata, certissimum est in corde sequi fiduciam & læticiam acquiescentem in Deo, ut experientia in uera consolatione ostendit, in qua rectè discimus, quid sit fides, & simul agnoscimus, oportere nos fide acquiescere in uerbo Dei, nec quærere alias illuminationes. Hanc admonitionem necessariam esse, etiam ostendit experientia.

N Spes

I. EPISTOLA AD

Spes est expectatio uitæ æternæ certa, propter filium Dei iuxta promissionem, in Euangelio expressam, & est expectatio mitigationis pœnarum seu calamitatum in hac uita iuxta consilium Dei. Cum autem dicant aduersarij ueræ doctrinæ, non seruari à nobis discrimina uirtutum, & spei, moneri iuniores de uera differentia necesse est. Fides accipit præsens beneficium, scilicet remissionem peccatorum & reconciliationem, ut certissimum est dicto: Iustificati fide pacem habemus. Spes futuram liberationem intuetur, & expectat. Hæc doctrina perspicua est.

Sed quærent, Cur affirmemus in Ecclesia fidem & spem uirtutes esse, cum tamen fides sit noticia? Deinde etiam fiducia esse dicatur, tamen mirari aliquis potest, quomodo sit uirtus. Item cur spes sit uirtus, cum in uita usitatissimum sit, incitatos homines decipi, & ruere in maximas calamitates, ut dictum est:

Fallitur augurio spes bona sæpè suo.

Et Pindarus inquit: Spes somnia esse uigilantium. Et dictum est Epicteti ualde dignum memoria: Vt pedibus, ita spes cedenda sunt possibilia, ὡς ποδὶ τοῖς ἀνεπιβλητοῖς.

ἡ ὕψις τῆς ἐλπίς πρὸς τὰ δῶματα τοῦ θεοῦ
ἐστίν.

Respondeo: Fides & spes sunt haud
dubiè uirtutes, quia sunt obedientia, quam
postulat Deus præstari suo mandato. Vox
diuina manifesta est: Hunc audite. Item,
Hæc est uoluntas patris mei, ut om-
nis qui credit in filium, habeat ui-
tam æternam. Fides igitur uirtus est,
quia Deo obtemperat, & cum est assensio
amplectens omnes articulos fidei ac pro-
missionem gratiæ, & cum ea coniuncta
est fiducia in DEO acquiescens. Nota
sunt & de spe plurima præcepta 1. Petri 1.
Firmiter sperate gratiam, quæ uobis
exhibebitur, cum Iesus Christus re-
uelabitur, uidelicet in iudicio, Et in
eodem capite: Vt fides uestra &
spes sit in Deum, Et Rom: 5. Spes
non confundit. Et Ro: 8. Spe salui
facti sumus, Est igitur uirtus Spes, quæ
uero Dei obtemperat.

Et hinc sumatur responsio ad obiecti-
ones suprâ recitatas de spe fallaci: Vox di-
uina præcipit spem de ijs rebus, quas pro-
misit,

N 2 misit,

I. EPISTOLA AD

misit, ac uitæ æternæ promissio propter
 lium certa & immota est. Non præcipit
 Pompeio sperare uictoriam, etiamsi
 hac sua imaginatione mouetur: Causa
 bet superos melior sperare secundos, quæ
 iudicium Dei est, Vtra causa sit iustior
 sæpè Deus punit homines propter præ
 delicta, etiamsi in præsentî negotio iustam
 causam habent, ut puniebat Israelitas per
 gnantes cum tribu Beniamin, & sæpè
 as. Est igitur fallax spes, quæ non regitur
 promissione diuina.

Reguntur autem promissione diuina
 spes uitæ æternæ, & spes mitigationis puni
 narum & calamitatum in hac uita, ubi
 doctrina tenenda est: Etiamsi præsentium
 calamitates non tolluntur, nec mitigantur
 dentur, tamen semper retinenda est spes uitæ
 tæ æternæ, iuxta dictum Iob: Etiamsi
 occidet me, sperabo in eum, uerum
 tamen uias meas coram eo arguam
 & ipse erit mihi saluator, & non conueni
 nient ad eum omnes hypocritæ, quæ
 est, etiamsi in hac uita non tollentur cala
 mitates, tamen spem uitæ æternæ retineant
 omnes, qui ad Deum conuertuntur.

Experimur autem ualdè languere
 animæ

animos in pœnis, & dubitare, an sit speranda & expectanda salus æterna, cum nūc sentimus iram Dei in pœnis, & abiecti uidemur. Aduersus hanc tristissimam dubitationem necesse est tenere in conspectu firmas consolationes, quarum hæc prima et præcipua est, quod Deus uult nos, quocumq; tempore ad se conuerti, & conuersos certissimè recipit propter filium Gratis, quia hæc promissio semper uera & immota est: Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum dederit, ut OMNIS, qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Et Ezechielis 33. Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Item, In quacumq; die conuersus fuerit impius, non corruet in impietate. Matth: 19. Quoties remittam? Septuagies septies. Lucæ 15. Gaudium est Angelis de uno peccatore pœnitentiam agente. Et ibi recitatur conuersio filij prodigi.

Altera consolatio est: Hanc ipsam ob causam punit Deus, ut nos retrahat ad pœnitentiam, & conuersis det uitam æternam, non ut perdat nos. 1. Cor: II. Cum iudicamur, à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur, Et in Psalmo: Bo-

I. EPISTOLA AD

num mihi quod humiliasti me, ut discerem iustificationes tuas. Esaiæ 28. Veritas dat intellectum. Esaiæ 66. Ad quem respiciam, nisi ad miserum & contritum spiritu, & tremementem sermones meos. Machæ ultimo: Iram Domini portabo, quia peccavi ei, Hic expressè de poena locutus, & confitetur peccatum. Postea autem consolationem, in qua narrat se fidem & spem retinere: Cum sedebo in tenebris, Dominus lux mea est. His dictis adde uocem filij Dei, quæ continet amplissimam & certissimam consolationem. Venite ad me OMNES, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Et Roman: 8. Longa est concio de speranda in summis doloribus & cruciatibus. Spes salui facti sumus. Spes autem, quæ uidetur, non est spes.

Hæc dicta & similia teneamus, ne propter poenas, quibus Deus in hac uita nos de ira sua commonefacit, spem uitæ æternæ abijciamus. Et sciamus hanc spem nequaquam esse irritam, quia præcipitur uoce diuina. Quamquam autem præsentis poenæ in hac uita sæpè non prorsus tolluntur, quia Deus propter multas causas uult Ecclesiam

desiam cruci subiectam esse, tamen & mitigationis promissa est, quæ fit aliàs aliter. Cumq; promissa sit diuinitus, hæc spes etiam non est irrita. Nahum primo: Bonus est Dominus, & confortans in tribulatione, & respiciens sperantes in ipsum.

Iohelis 2. Conuertimini ad Dominum Deum uestrum, quia bonus est, & misericors, & mitigans pœnam.

Oseæ 11. Non faciam furorem iræ meæ.

Et Lucæ 21. Orate ut possitis effugere uentura mala.

Et illustria exempla sunt mitigationis pœnarum, seruata Niniue, restitutio Dauidis in regnum, sanatio Ezechie, reductio Manassæ, & non dubium est tales mitigationes in tota Ecclesia quotidie fieri, sicut Psalm: 77. dicit, Et non accendit totam iram suam,

Ieremias in Threnis capite 3. Misericordiæ Domini quod non consumpti sumus.

Et alibi capite 46. Consumam cunctas gentes, ad quas eieci te, te uerò non consumam, sed castigabo te in iudicio, &

N 4 osten;

I. EPISTOLA AD

ostendam te, quæ uideris innocens, non innocentem esse.

Et Abacuc 3. Domine in ira misericordiae recorderis.

Hæc & similia dicta sæpè cogitemus, ut & ardentius petamus mitigationem pœnarum publicarum & priuatarum, agnoscamus immensam Dei misericordiam, quod uerissimè lenit pœnas, & nos assistentat, & ei gratias agamus.

Hanc commonefactionem de fide & spe utilissimam esse manifestum est. Eruditior sit ardentior inuocatio, sæpè cogitanda est.

Constat autem ex his quæ dixi, rectè nūcupari fidem et spem uirtutes, quia sunt obedientia, quæ regitur uerbo Dei, & sunt cultus præcipui, ut Psalmus inquit: Sacrificate sacrificium iusticiæ, & sperate in Domino. Nec sunt Philosophis notæ hæc uirtutes, quia tantum monstrantur uocem Dei, quæ docet etiam, quomodo regenda sint. Fide accipimus remissionem peccatorum, Spe expectamus certò uitam æternam, non propter nostra merita, sed propter filium Dei Gratis. Hæc ita fieri oportet, quia in Euangelio Deus hanc suam uolum

uoluntatem certissimis testimonijs patefecit. Ac procul extra Philosophiam hæc sapientia posita est. Nec Philosophia fidem & spem inter uirtutes ponit, cum non reguntur certa & firma noticia principiorum, experientia aut demonstratione, sed iudicat stulticiam esse assentiri incertis. Ut cum sperat Antonius uictoriam, quia instructior est Augusto.

Sed Ecclesia certa est propter promissionem diuinam, & credit præter spem in spem, id est, credit & sperat, ubi etiam diuersum iudicio naturali apparet. Ut Psalmo 71. dicitur: Liberauit pauperem, cui non erat adiutor, Et Psalmo 26. Pater & mater dereliquerunt me, Dominus autem suscepit me.

Etsi autem cæteræ uirtutes, ut timor uel reuerentia, obedientia in afflictionibus Deo debita, quæ est pars iusticiæ, & nominatur tolerantia uel patientia, rectè comprehenduntur in dilectione, ut mox dicam: tamen sciendum est, & his & cæteris fidem & spem prælucere. Quod ut fiat perspicuum, fiat collatio patientiæ Philosophicæ & Christianæ, & consolationum utriusq; generis.

N 5 Philo-

I. EPISTOLA AD

Philosophica patientia est utcumque obedire rationi in ferendis aduersis, ita ut nihil contra iusticiam, aut alias uirtutes facias. Vt Cato seipsum interficiens contra iusticiam facit. At Socrates nec iusticiam nec modestiam uiolat, cum sine seditione, & sine deformitate ulla mortem appetit. Nec in Philosophica patientia spes inclusa est, sed Palamedes rationi obtemperat, etiam cum spes omnes salutis in hac uita, & postea extinctæ sunt.

At Christiana patientia est, obedire mandato diuino in tolerandis aduersis, ita ne facias aliquid contra mandata Dei, ne Deo irascaris, sed fide agnoscas eum tibi propitium esse, & speres auxilium, mitigationem aut liberationem, & hac fide & spe lenias dolorem.

Cernis hic in definitione addi fidem et spem, sicut supra de utraq; uirtute mandata seuerissima recitata sunt, iuxta illud: Si ne fide impossibile est placere Deo. Item Petrus: Firmiter sperate gratiam, quæ uobis exhibebitur, cum Iesus Christus reuelabitur. Ideo autem in Christiana patientia lenitur dolor, quia tunc obiecta bonæ fide & spe cernuntur.

Baptista scit se Deo charum esse, & Deum

Deum adesse in hoc ipso agone, & uidet hanc mortem esse iter ad cœlestem Ecclesiam. Hæc non uident Palamedes, Socrates, Teramenes, aut similes. Non autem uerè lenitur dolor, donec tantum tristitia obiecta mens intuetur. Quæ autem obiecta ad consolandos animos proponantur in Philosophia, quæ in Euangelio, supra dictum est. Et ualdè prodest collationem illam causarum semper meminisse.

ἀγάπη, τὰ ἕνα πάντα, μείζον δὲ
τὸ ἢ ἡ ἀγάπη.

SEquitur descriptio dilectionis, qua uniuersa antiquitas complexa est obedientiam uniuersalem, dilectionem DEI & hominum propter Deum, & iuxta ordinem à Deo institutum, sicut Paulus inquit Roma: 13. Dilectio est impletio legis. Et prima Iohannis 5. Hæc est dilectio Dei, ut mandata eius seruemus. His dictis mora antiquitas, nomine dilectionis usa est, sicut alioqui utimur nomine iusticiæ uniuersalis. Hæc ideo recito, & ut dicta scriptorum magis perspicua sint legentibus, & ut recentium ineptiæ repudiantur, qui in hoc textu Pauli contendunt tantum de dile-

I. EPISTOLA AD

de dilectione proximi & officijs erga proximum dicit, non de dilectione Dei. Magna cœcitas est, has uirtutes diuellere, quia dilectio proximi non est ordinata, nisi regatur dilectione Dei, id est, nisi sit talis uoluntas, & sint talia officia, qualia Deus in suis præceptis ordinat. Item, Nisi ad hunc finem referatur, ut Deo præstetur obedientia, & simus in Deo copulati, sicut Dominus inquit: Vt unum sint in nobis. Sciamus igitur unam esse uirtutem dilectionem Dei & proximi, quæ gradus habet, sed tamen & orditur à Deo, & refert inferiores gradus ad Deum, tanquam ad principalem finem. Abraham diligit Deum. Postea & Agar diligit, sed pluris facit Deum, quo iubente, dimittit ancillam Agar.

Difficile est autem nobis in hac tanta duricie cordium tradere illustrem definitionem dilectionis. Si enim arderent corda sensu amoris Dei, sicut amantes incendia amoris inter sese sentiunt, minus obscurum esset, quid nominetur Dilectio. Ac profectò talia uera incendia erga Deum in corde esse deberent, sed quia ualde languida sunt, etiam si qua sunt, obscurior est descriptio.

Sed tamen constituamus hanc qualicumque descriptionem: **DILECTIO** Dei & proximi est, postquam uera fide apprehensa est misericordia Dei propter filium donata, uicissim subijcere cor Deo, & facere mandata eius, cum quadam læticia acquiescente in ipso. Ut quia scit Laurentius se Deo placere, uicissim ei obtemperat in confessione & alijs officijs, & læticia acquiescit in Deo, quanquam corpus sentit magnos cruciatus. Hæc læticia est effectus & indicium dilectionis, sicut sæpè scriptum est, ut Acto: 5. Ibant Apostoli à conspectu Synedrj gaudentes, quod contumelia affecti essent propter Dominum. Hanc læticiam utcumque sentire mediocres homines possunt. Interdum uero in cordibus piorum accenduntur subitæ flammæ dilectionis ardentiores, quas suæ cuiusque experientiæ relinquamus. Hæc de descriptione dilectionis monuisse satis sit.

Addidit autem Paulus enumerationi: Tria hæc, quasi significans, se præcipuas uirtutes nominasse, quod uerum est. Nam cum dilectio sit iusticia uniuersalis, ut facillè intelligi potest, non est postea opus longiore enumeratione, sed aspiciatur Decalogus, & considerentur dilectionis offi-

I. EPISTOLA AD

nis officia iuxta singula præcepta. Ita si quis uolet distributionem uirtutum facere, iuxta præcepta concinnè eas recitabit. Necesse est autè prælucere fidem & spem, quæ sunt uirtutes ortæ ex promissione Euangelij. Deinde dilectio est inchoatio legis.

Iuxta primam Tabulam dilectio complectitur timorem filialem Dei, id est ueram reuerentiam Dei, confessionem, gratiarum actionem, patientiam in ærumna confessionis, studium conseruandi ministerij Euangelici.

In secunda Tabula in quarto præcepto amorem coniugis, sobolis, parentum, beneficorum, magistratum, propter Deum.

In quinto præcepto iusticiam, que cæuet, ne lædat corpus alterius, item, mansuetudinem frenatricem iræ & cupiditatis uindictæ. Item beneficentiam.

In Septimo præcepto iusticiam abstinentem à rebus alienis, & liberalitatem iuuantem egenos. Hæc omnia esse officia dilectionis proximi perspicuum est, quia sunt uincula consociationis generis humani, quæ est mutua beneuolentia.

In Sexto præcepto Castitas.

In Octauo Veritas, uirtutes sunt necessaria,

cessariæ, etiã si non prodesse proximi.
Et tamen hæ quoq; multipliciter profunt
societati communi.

Ex hac consideratione iudicari potest,
adpellatione dilectionis uirtutes cæteras
comprehendi.

Sed cur inquit: Maxima inter has
dilectio? Respondeo simplicissimè: Cum
uirtutes inter sese conferuntur iuxta suam
essentiam, uerissimum est, dilectionem Dei
longe omnibus alijs antecellere. Sicut lex
etiam summam uirtutem nominat: Dili-
gas Dominum Deum tuum ex toto cor-
de tuo. De quo præcepto cum Domi-
nus ipse dicat: Hoc est primum & ma-
gnum mandatum, significatur, & uirtu-
tem, de qua loquitur, præcipuam esse. Et
in uita æterna sensus amoris Dei erga nos,
& uicissim noster amor erga Deum erit
summus gradus beatitudinis. Et semper
amor complectitur noticiam, quæ qui-
dem in uita æterna erit multò illustrior,
non obscura, ut nunc est fidei noticia.

Non disputabo autem subtilius de
collatione harum uirtutum. Vtramq; sci-
amus esse flammam à Spiritu sancto accen-
sam, scilicet ueram fidẽ, & ueram dilectio-
nem.

I. EPISTOLA AD

nem. Ideo utraq; magnificanda est, etiam si altera antecellit.

Sed argumentum hic explicandū est, quod opponunt aliqui contra dictum, de iustificamur:

Maxima uirtus potius iustificat.

Dilectio est maxima uirtus.

Igitur dilectio potius iustificat.

Répondeo: Maior uera esset, si nō essemus impletione legis. Sed quia Legem non sumus iusti, & in promissione ostenditur alia iusticia, scilicet, quod propter filium Dei iusti simus, imputata nobis ipsius iusticia: nominatur fides, quæ apprehendit Mediatorem, siue hæc uirtus sit maior, siue minor dilectione, id ad rem non pertinet. Non enim sumus iusti propter nostras qualitates, sed propter filium Dei. Et tamen uerum est, quod cum fide apprehenditur filius Dei, corda uiuificantur, & filius Dei uerè in nobis efficax est, & accendit Spiritu sancto nouam lucem, dilectionem & cæteras uirtutes, quæ sunt impleto legis. Et tamè quia actus in hac misera natura sunt reliquæ peccatorum, persona est iusta, id est, accepta Deo propter Mediatorem pro nobis interpellatorem

tem apud æternum patrem, & imputata nobis iusticia Mediatoris, non est iusta propter propriam dignitatem. Recte igitur de utroq; dicimus, de renouatione & de imputatione. Necessè est fieri renouationem. Et filius Dei est in nobis, & est efficax. Et tamen hæc consolatio omnibus necessaria est, quod propter ipsum filium Dei certò placeamus Deo, fide, non propter dignitatem nostram. Qui hos fontes huius doctrinæ considerant, possunt & dictum Pauli hoc loco rectè explicare, & multis alijs obiectionibus in hoc articulo respondere.

Addam et hoc, usitatam responsionem esse: Dilectio est maxima, scilicet, quo ad actiones inter homines, quia ferè omnes actiones præceptorum secundæ Tabulæ sunt opera dilectionis. Sed hanc responsionem omitto, etsi uerum est, ut supra dixi, dilectionem proximi uirtutem simpliciter necessariam esse singulis, dona miraculorum non sunt singulis necessaria. Et de hac fide, quæ est donum miraculorum, præcipuè hic Paulus loquitur, ut mox initio in sequenti capite ostendit: Sectas mini dilectionem, suspicite uero spiritus ritualia.

I. EPISTOLA AD

ritualia. Vult singulos sectari, id est, appetere dilectionem, quæ est uirtus simpliciter necessaria singulis. Deinde uult dona cætera, quæ profunt Ecclesiæ, & sunt motus & testimonia Spiritus sancti, magnificari, etiamsi non est necesse singulis ea dari

CAPVT XIII.

Διώκετε πῶς ἀγάπῳ, ζῆλῳ & τὰ πνευματικά.

DICTUM est supra, considerandum est discrimen inter necessaria singulis, & inter alia dona, quæ etiamsi profunt Ecclesiæ, tamen non dantur omnibus, ut dona Ioseph & Danielis sunt excellentia, & uniuersæ Ecclesiæ profunt, & sunt illustra testimonia de præsentia Dei in Ecclesia. Sed tamen non omnibus tanta ornamenta tribuuntur. Id discrimen hic indicat, cum ait Sectamini dilectionem, id est, Hæreticis est, quam experere & possidere uos singulos oportet. Sed dona Spiritus admiramini, magnificite, & agnoscite beneficia Dei esse, & doctrinæ testimonia, & Deo pro hac patefactione gratias agite. Et sicut ad Ephes: 4. dicitur: Dat alios Prophetas